

TEMELJI PRAVNEGA SISTEMA

1.) *Kaj je formalna pravnomočnost?*

Formalna pravnomočnost, ki jo z drugo besedo imenujemo tudi neizpodbojnost pomeni, da odločbe ni več možno izpodbijati z rednimi pravnimi sredstvi. Zaradi tega je sodba dokončna oziroma je ni več možno spremeniti.

2.) *Kaj je vacatio legis?*

V moderni (pravni) državi je splošno sprejeto, da morajo biti splošni pravni akti objavljeni preden začno veljati. Vacatio legis je rok, ki preteče od objave v Uradnem listu Republike Slovenije do trenutka, ko splošni pravni akt začne veljati. Ponavadi traja 15 dni. Vacatio legis omogoča, da se pravni naslovljenci seznanijo z vsebino pravnih pravil.

3.) *Kaj je pravni pouk?*

Pravni pouk je obvezni del sodbe v katerem je navedeno pravno sredstvo, rok njegove uporabe ter pristojni organ, kamor se lahko stranka pritoži zoper izrečeno sodbo. Stranka ima možnost vložiti pravno sredstvo, če misli, da pravna posledica v izreku ni zakonita in pravno pravilna.

4.) *Pojasnite pojem naknadne pravne praznine!*

V primeru naknadne pravne praznine govorimo o razmerjih, ki bi sicer morali biti pravno urejena, vendar pa se pojavijo šele ko je pravni vir že oblikovan. Postavodajalec jih torej ob izdaji formalnega pravnega akta ni mogel predvideti in jih zaradi tega tudi ni uredil.

5.) *Definirajte pravno praznino!*

Predmet pravne praznine so družbena razmerja, ki niso zajeta s splošnimi in abstraktnimi pravnimi pravili, a so tako pomembna, da morajo biti pravno urejena. Pravna praznina je lahko začetna (postavodajalec ob izdaji formalnega pravnega vira spregleda družbena razmerja, ki bi sicer morala biti pravno urejena) ali pa naknadna (razmerja, ki bi sicer morali biti pravno urejena, vendar pa se pojavijo šele ko je pravni vir že oblikovan).

6.) *Pojasnite razliko med redistributivnimi ter retributivnimi sankcijami!*

Retributivna oziroma povračilna sankcija je kazen oziroma povračilo za zlo, ki ga je kršitelj povzročil. Ima generalno in specialno preventivni, povračilni in socializacijski namen. Pri

redistributivni sankciji pa ger za vzpostavitev prejšnjega stanja oziroma satnja, ki čimbolj nadomešča poseg v zavarovano dobrino.

7.) *Katere sankcije pozna naše pravo!**

Retributivne sankcije: zapor, denarna kazen, prepoved vožnje motornega vozila, izgon tujca iz države, opozorilne sankcije (pogojne obsodbe, sodni opomini) in varnostni ukrepi (prisilno psihiatrično zdravljenje ...)

Redistributivne sankcije: prisilna izvršitev (rubež...)

8.) *Pojasnite razliko med zakonom in uredbo ter Ustavo in zakonom!**

Ustava je izhodiščni temeljni akt v državi, s katerim suvereni državni organ ureja temeljna pravno elavantnma družbena razmerja. Z ustavo morajo biti vsebinsko usklajeni vsi drugi pravni viri. V razmerju do ustave je zakon pravni akt, ki pooseblja drugo stopnjo prava. Zakoni so pravila, ki so neposredno podrejena ustavi, a hkrati nadrejena ostalemu pravu v državi. Uredba pa je izvršilni predpis, ki je hierarhično podrejen ustavi in zakonu. Uredba ne sme določati pravic in dolžnostin pravnih subjektov. Edino v izrednih družbenih razmerah je mogoče izdajati uredbe, ki so formalnopravno izenačene z zakonom (uredbe z zakonsko močjo, uredbe v stiski). Te uredbe temeljijo predvsem na posebnem ustavnem pooblastilu.

9.) *Pojasnite oblikovne lastnosti/vidike pravnih aktov!*

a) Pristojni subjekt: Normativni pravne akte lahko sprejemajo izdajajo le za to pristojni. Ustavo sprejema le en državni organ. Njena minimalna vsebina je, da opredeli kdo je zakonodajni organ. Ta mora poleg urejanja pravic in dolžnosti povedati, kdo so drugi normodajni subjekti. Splošni in posameični pravni akti, ki jih izdajajo državni organi so tako imenovani oblastni pravni akti, ki jih je potrebno razlikovati od neoblastnih pravnih aktov, ki so v pristojnosti bodisi družbenih oranov in organizacij (družbeni pravni akti) ali pa fizičnih oseb kot navadnih pravnih subjektov (zasebni pravni akti). Ključna razlika je v tem, da oblastni pravni akti uveljavljajo splošne in pravno relavantne interese, neoblastni pravni akti pa imajo težišče pri interesih samih pravodajnih subjektov. V obeh primerih je pristojni pravni subjekt omejen s hierarhično višjimi pravnimi akti in skupnimi pravnimi dobrinami.

b) Postopek: Smisel je, da pravni naslovljenci opravljajo vsa tista postopkovna dejanja, ki so potrebna, da bi bila vsebina normativnih pravnih aktov kar najbolj dognana in pravnotehnično izbrušena. Oblastni posamični pravni akti nastajajo v sodnih in upravnih postopkih, neoblastni zasebni pravni akti pa v neformalnih postopkih, ki so praviloma

prepuščeni volji strank, razen pri pomembnejših zadevah, ko je postopek predpisan. Postopkovna pravila so lahko tudi negativna – otežujejo odločanje, pravna oblika postane sama sebi namen, pride do zlorabe pravne oblike. Kršitev pravnih postopkov lahko povzroči, da sta splošni in posamični pravni akt v tolikšni meri pravno nepravilna, da ju je potrebno odpraviti. Poznamo bistvene kršitve postopka (vplivajo na vsebino in pravilnost pravnih aktov), ki so lahko absolutne (vnaprej predvidene) ali pa relativne (niso predvidene, vendar vplivajo na zakonitost in pravilnost pravnih aktov), ter nebistvene kršitve postopka (nikakor in v nobenem primeru ne morejo vplivati na vsebino in pravilnost pravnih aktov).

c) Zunanja spoznavna sestavina: Smisel zunanje spoznavne sestavine je, da je vsebina pravnega akta pravno utrjena in navzven spoznavna. Če spoznavnosti ni, pravni akt ne more učinkovati. Ponavadi je predpisana obličnostna oblika (pisna, prisotnost prič, sporočitev pravnemu naslovljencu,...) pogoj za veljavnost pravnih aktov. Splošni pravni akti morajo biti izraženi pisno in javno na način, da so dostopni vsem tistim, katerim vedenje in ravnanje uravnavajo (državni predpisi v Uradnem listu, predpisi lokalnih skupnosti v uradnem glasilu, ki ga same določijo). Oblastni posamični pravni akti morajo biti zdani pisno (izjema je mandatni upravni postopek, kjer policist ugotovi prometni prekršek). To so obličnostna pravila. Za vse zasebne pravne akte zadošča že ustrezni ustni sporazum ali konkludentno dejanja, razen če urejajo pomembnejša in trajnejša razmerja – potem morajo biti izraženi pisno, v prisotnosti prič, celo slovesno (npr. sklenitev zakonske zveze).

10.) Sestavine sodbe!

Pravovarstvena odločba je posamični pravni akt, s katerim se odloči o predmetu obravnavanja. V upravnem postopku se imenuje upravna odločba in v kazenskem ter pravdnem sodba. Ima 4 dele:

- a) Uvod** obsega podatke o organu, strankah in njihovih zatsopnikih, označitev zadeve, podatke o glavni in ustni obravnavi tdan odločitve (splošen opis: kdo sodi, kdo je prisoten, obdolženec, oškodovanec, za kaj gre, ...).
- b) Izrek sodbe (dispozitiv)** avtoritativno odloči o predmetu postopka. Vsebuje oblastno posamično pravno pravilo, ki odloči o pravovarstvenem zahtevku in njegovi utemeljenosti ter opredeli posledico (konkreten opis dejanja, pravna kvalifikacija, sankcija).
- c) Obrazložitev** navaja razloge pravne odločitve (temeljne razloge za svojo odločitev mora sodnik javno podati; odgovarjamo na pravna in dejanska vprašanja).

d) Pravni pouk je obvezni del sodbe v katerem je navedeno pravno sredstvo, rok njegove uporabe ter pristojni organ, kamor se lahko stranka pritoži zoper izrečeno sodbo. Stranka ima možnost vložiti pravno sredstvo, če misli, da pravna posledica v izreku ni zakonita in pravno pravilna.

11.) Pojasnite značilnosti posamezne razlage!

Noben izmed načinov razlag pravnih aktov ni samostojen, ampak je vpet v sistem drugih razlag. Logična razlaga pove, ali je merilo konsistentno, zgodovinska razlaga opozori nan namen, ki ga je zakonu pripisal zakonodajalec, in namen, določen glede na zgodovinske okoliščine, ki so zakon izzvale in v katerih je nastal. Sistematična razlaga pa opozori na pomen pravnih načel in pomen pravnega pravila glede na mesto v sistemu.

a) Jezikovna razlaga pravnih aktov: Predmet razlage je pravno besedilo, ki sestoji iz jezikovnih znakov. Iskano sporočilo je pravno pravilo, njegovi sestavni deli in njihov pomen. naloga jezikovne razlage je, da v skladu z besedoslovnimi, slovničnimi in stilističnimi pravili jezika rekonstruira besedni pomen pravnega pravila (dejansko voljo tistega, ki je pravilo postavil), ne da bi bilo potrebno, da se besedni pomen ujema tudi s pravim (pravnim) pomenom pravnega pravila. Kontekst razumevanja je celoten postopek normativne konkretizacije zakona glede na konkreten življenjski primer kot predmet odločanja. Zato je potrebno pri jezikovni razlagi upoštevati še teorijo jezika v pravu, pravno semiotiko, pravno logiko in teorijo argumentacije v pravu. Izhodišče zakonskega jezika je splošno pogovorni jezik, ki ga pomensko določamo glede na vsakdanjo rabo. Druga raven jezika so splošni izrazi in besede, ki imajo v pravu drugačen pomen kot v splošnem pogovornem jeziku (pravica, krivda). Tretja plast so pravni izrazi, ki so rezultat pravnega in pravniškega jezika ter imajo poseben pravni pomen (pravni akt, pravno arzmerje, fikcija,...). Zelo pomembno vlogo pa imajo tudi strokovni izrazi iz drugih področij. Tu gre za strokovno poseganje prava na druga področja in prevzemanje tovrstnega izrazja v zakonski jezik. Razlagalec nima končnega metapravila, ki bi mu povedalo kako naj besedilo razlga in za katero izmed več možnih rešitev naj se odloči. To mora storiti sam. Odločitev temelji na zakonskem dejanskem stanu s pravno posledico, kot ga na temelju zakona razume in opredeljuje zakonodajalec kot nosilec pravne odločitve. V okviru jezikovne razlage se razlagalec lahko odloči za dobesedno razlago oziroma pomen, ki je najbolj običajen, ekstezivni oziroma razširjujoči pomen (civilno, pogodbeno pravo) ali pa restriktivni oziroma zožujoči pomen (kazensko, davčno pravo)

b) Logična razlaga ima dva dela, z enim preverjamo pomen, dobljen z drugimi metodami razlage, z drugim pa ugotavljamo nove pomene, ki jih ni možno dobiti z drugimi metodami. Pomen zakona mora biti v sebi sklepčna logična enota. Minimalna zahteva za vsebinsko pravilno, prepričljivo in sprejemljivo pravno odločanje je, da temelji na pravilnem načinu oblikovanja misli, sklepanja in dokazovanja – pravila formalne logike. Enako pomembna je vsebina pravne odločitve, ki temelji na prepričevanju in vsebinskem utemeljevanju – pravila življenjske logike, prepričevalni argumenti. Logični argumenti so:

- 1.) sklepanje po podobnosti/analogiji (argumentum simili ad simile)
- 2.) sklepanje po nasprotnem razlogovanju (argumentum a contrario)
- 3.) sklepanje od večjega na manjšega (argumentum a maiori ad minus)
- 4.) sklepanje od manjšega na večje (argumentum a minori ad maius)

c) Sistematična razlaga poudarja, da je potrebno vsako zadevo v pravu gledati v kontekstu skupaj z drugimi odločbami. Sistematična razlaga določa pomen jezikovnih znakov glede na njihovo umeščenost v zunanji in notranji pravni sistem. Zunanji pravni sistem je notranja podoba in zgradba pravnega akta, delo pravodajalca, ki oblikuje posamezna pravna določila in jih razporeja v širše in ožje enote, ki sestavljajo splošni pravni akt. Torej v tem primeru gledamo strukturo zakonov (po naslovih, strukturi vidimo kam lahko nekaj razvrstimo). Notranji sistem pa je vsebinska povezanost in strukturiranost pravno urejenega predmeta, je izraz vsebuine, ki jo pravodajalec oblikuje v splošnem pravnem aktu ter hkrati delo pravne znanosti, ki splošna in abstraktna pravila spoznava in znanstveno razporeja v sistematizacijske enote – sistematike. Notranji sistem je systemsko, hierahično in časovno uskaljena celota, zato je potrebno nasprotja v njem odpraviti z:

- 1.) argumentom specialnosti (Lex specialis derogat legi generali)
- 2.) argumentom hierahije – avtoritete (Lex superior derogat legi inferiori)
- 3.) časovnim (kronološkim) argumentom (Lex posterior derogat legi priori)

d) Zgodovinska razlaga se sklicuje na zgodovinski pomen odločbe. V širšem smislu upošteva gospodarske, politične in kulturnocivilizacijske razmere in značilnosti obdobja, v katerem je zakon nastal in so ga vsebinsko oblikovale – družbeni kontekst. Ima dva vidika in sicer genetičnega ter subjektivističnega oziroma objektivističnega. Genetična razlaga sklepa na pomen zakonskega besedila glede na potek pravodajnega postopka. V tem primeru preučujemo genezo oziroma nastajanje aktov ter obrazložitev. Objektivistični način razlage zakonskega besedila ne razlga glede na voljo zakonodajalca, ampak glede na ratio legis (smisel zakona), kot je razpoznaven prek zakonskega besedila. Ne zanima nas torej subjektivistična predstava iz časa, ko je bil akt sprejet, temveč današnje realno stanje. Ta

način zavrača aktualistično prilagajanje razlage dnevnim potrebam, trdi le da je ratio legis avtonomen in razlagalec pogosto išče odgovore na vprašanja, ki jih zakonodajalec ni predvidel. Objektivistični način razlage je dinamičen, ker ga zanima tudi razvoj pravnega instituta, njegov današnji pomen in prihodnji razvoj. Razlagalec je vezan na zakon, a ima dolžnost najti oporne točke, ki razlago osmišljajo in utemeljujejo. Subjektivistična razlaga se osredotoča na voljo zgodovinskega zakonodajalca in namen, ki ga je zakonu pripisalo zakonodajno telo. Bolj ko smo blizu sprejetju akta bolj se zatekamo k tej razlagi). Ločimo:

- 1.) subjektivistično – statična razlaga (ponavadi): sprejema voljo zgodovinskega zakonodajalca
- 2.) subjektivistično – dinamična razlaga: sprejema kot razlagalno izhodišče tip idealnega sodobnega zakonodajalca, razlagalca zavezuje namen, ki bi ga zakonu pripisoval sedanji zakonodajalec (prilagajamo predstavo sodobnosti; kako bi parlament danes odločil).

e) Namenska (teleološka) razlaga določa pomen jezikovnih znakov glede na namen, ki ga pravno določilo ima. Lahko govorimo o piramidi namenov. Pravno pravilo, ki ga razlagalec rekonstruira je del širše enote (pravnega instituta), ki je tudi namensko določena, ta je del še širše enote (pravne panoge), ki ima spet določen namen, do pravnega sistema kot celote, ki je namensko vezan na ustavo in njen vrednostni sistem. Namen ni cilj, ki posvečuje sredstvo, vendar je argument namena eden izmed argumentov z odločujočim vplivom, ko izbiramo med možnimi rešitvami in pomemnsko določamo vsebinsko prazne in raztegljive jezikovne znake. Ta razlaga je zelo podobna zgodovinski, le da je bolj objektivistična.

*12.) Pojasnite razliko med zakonsko in pravno analogijo!**

Pri zakonski analogiji iz pravno urejenega primera sklepamo na neurejeni, ki je v bistvenih lastnostih podoben tipskim zakonom abstraktnega dejanskega stanu. Bistvene lastnosti so vrednostno merilo. Pravilno ime za zakonsko analogijo je posamična analogija (analogia legis). Pravno analogijo (analogia iuris) pa delimo na delno pravno analogijo (analogia partialis) pri kateri določeno pravno pravilo posplošimo in uporabljamo za družbena razmerja druge vrste, ki se vrednostno ujemajo z neposredno urejenim razmerjem ter popolno pravno analogijo (analogia totalis) pri kateri iščemo norme ob razlagi določb, s katerimi se izražajo pravna načela v določenem sistemu. Torej v primeru zakonske analogije (analogia legis) se osredotočimo na odločitev na podlagi podobnega primera zgolj za en primer, medtem ko je v primeru pravne analogije (analogia iuris) ta odločitev sprejeta za vse podobne primere.

13.) *Pravna in poslovna sposobnost!*

Pravna sposobnost je abstraktno predvidena možnost biti nosilec pravic in dolžnosti, poslovna sposobnost pa je sposobnost osebe, da z lastnimi dejanji in lastno voljo pridobiva pravice in prevzema dolžnosti v pravnoposlovnih razmerjih. Predpostavlja torej določeno razumsko in voljno sposobnost – psihično zrelost. Vsaka fizična oseba pridobi pravno sposobnost z rojstvom in izgubi s smrtjo (izjema: še nerojeni otrok pridobi v dednem pravu deno pravico ob smrti roditelja, vendar pod pogojem da se rodi živ). Pri poslovni sposobnosti pa ločimo 3 stopnje. Otroci do 15 leta ter osebe, ki jim je bila v celoti odvzeta poslovna sposobnost (duševno motene osebe, odvisnost od alkohola, mamil,...) so poslovno nesposobni. Omejeno poslovno sposobni so otroci med 15. in 18. letom ter osebe, ki jim je bila delno odvzeta poslovna sposobnost. Osebe v tej drugi kategoriji že lahko sklepajo določene pravne posle. Osebe, ki so v celoti ali delno poslovno nesposobne potrebujejo zakonitega zastopnika (straši ali oseba, ki jim jo določi državni organ). Popolno poslovno sposobnost pa si posameznik pridobi s polnoletnostjo, torej z 18. leti. V tem primeru gre za pravno domnevo oziroma fikcijo, ki jo je mogoče izpodbijati (odvzem poslovne sposobnosti). Poslovno sposobnost pridobimo tudi s sklenitvijo zakonske zveze ali če je postal roditelj in obstajajo pomembni razlogi za to, da poslovno sposobnost pridobi.

14.) *3 predpostavke za nastanek pravnih oseb!*

Pravna oseba nastane v trenutku, ko ji pravni red podeli pravno osebnost: Možni načini so:

- sistem objave
- sistem podelitve pravne osebnosti s strani pristojnega organa
- več možnih vmesnih sistemov

V slovenskem pravnem redu tvorba postane pravna oseba z vpisom v sodni ali kak drug register (register društev, političnih strank, sindikatov, verskih skupnosti,...).

Zgodovinsko se predvsem v gospodarskem poslovanju izoblikuje potreba po subjektu, ki bo opravljajl gospodarsko dejavnost, ne da bi neuspehi pomenili finančno nevarnost za fizične osebe. Danes so pravne osebe nepogrešljivi del slehernega pravnega reda. Vsaka pravna oseba je umetno ustvarjeni pravni subjekt. Vsaka pravna oseba mora imeti:

- ustrezno osebno in stvarno podlago – substrat
- pravno dopusten namen delovanja
- ustrezen organizacijski ustroj

15.) Sposobnost za nastanek pravnih oseb!

Pravna sposobnost pravnih oseb je ožja, saj pravne osebe ne morejo biti nosilec tistih pravic in dolžnosti, ki temeljijo na človekovih naravnih lastnostih, pravna sposobnost pravnih oseb je torej omejena na tisto dejavnost zaradi katere je bila pravna oseba ustanovljena in pravno priznana. Pravne osebe so tudi poslovno sposobne v mejah pravne sposobnosti, ki jo imajo, ter tudi deliktne sposobne. Odgovarjajo za: - civilne delikte,

- prekrške,
- kazniva dejanja.

Kazni za deliktne pravnih oseb so: denarna kazen, odvzem premoženja ter prenehanje pravne osebe. Za obveznosti pravne osebe odgovarja le pravna oseba sama. Le izjemoma lahko pride do t.i. spregleda pravne osebnosti (gospodarske družbe). V tem primeru odgovarjajo za obveznosti družbe tudi njeni družabniki. Do tega pride, če so družabniki na tak ali drugačen način zlorabili, da bi oškodovali upnike, če so ravnali s premoženjem družbe kot s svojimi lastnimi.

16.) Katere vrste sankcij poznaš? Kaj je sankcija?

Pravna sankcija je pravna posledica, ki pogojuje pravno kršitev kot njena predpostavka in kot predpostavka, ki aktivira sekundarna pravna pravila – pravna kršitev je vez med primarnimi in sekundarnimi pravnimi pravili. Značilnost pravne sankcije je, da je vnaprej določena in da je naprej predviden tudi postopek, v katerem pristojni državni organ odloča, ali je do kršitve sploh prišlo. Sankcija je lahko neposredno usmerjena k aktu, ki je pravno nepravilen. Možni sta: 1.) razveljavitev pravnih posledic – učinkuje za naprej (ex nunc)

- 2.) odprava pravnih posledic – učinkuje od trenutka nastanka spornega akta (ex tunc)

Poznamo retributivne in redistributivne sankcije. Retributivna oziroma povračilna sankcija je kazen oziroma povračilo za zlo, ki ga je kršitelj povzročil. Ima generalno in specialno preventivni, povračilni in socializacijski namen. Pri redistributivni sankciji pa gre za vzpostavitev prejšnjega stanja oziroma satnja, ki čimbolj nadomešča poseg v zavarovano dobro.

17.) Kaj so formalni in materialni pravni akti?*

Materialni pravni akti urejajo pravice in dolžnosti med posamezniki ter posamezniki in državo oziroma med pravnimi subjekti. Formalni pravni akti pa določajo:

- ustroj pravnih oseb

- postopek, v katerem se parvice in dolžnosti oblikujejo, uporabljajo in varujejo – postopkovno pravo
- zunanjo spoznavno pravo

18.) Vrste pravnih virov: materialni, formalni, spoznavni, razmereje med njimi!

Formalini ali sekundarni pravni viri so obvezne in vnaprej določene oblike (ustava, zakon, uredba), v katerih nastajajo pravna pravila, ki so splošna in abstraktna ali kot taka vsaj učinkujejo (sodbe najvišjih sodišč v sistemu precedenčnega prava). Materialni ali primarni viri so kulturnocivilizacijski, zgodovinski, družbeni, ekonomski in drugi kontekst ter sestavine, ki pogojujejo in sodoločajo, katera družbena razmerja naj bodo pravno urejena in kakšna naj bo vsebina formalnih pravnih virov. Spoznavni pravni viri so dokumenti, besedila in gradiva, ki omogočajo spoznavati formalne pravne vire in njihovo vsebino.

- formalni pravni viri so statična sestavina prava - to pomeni, da imajo obvezno, vnaprej določeno obliko (ustava, zakoni...), v njih pa nastajajo pravna pravila, ki so splošna in abstraktna ali pa kot takšna vsaj učinkujejo
- materialni pravni viri pa so dinamična sestavina prava - to pomeni, da določajo vsebino formalnih pravnih virov skozi kulturni, zgodovinski (časovni), družbeni, ekonomski itd. kontekst, ki pogojuje in sodloča, katera družbena razmerja naj bodo pravno urejena. So torej situacija, ki kliče k pravni ureditvi.
- spoznavni pravni viri so dokumenti, besedila, učbeniki..., ki omogočajo spoznavati formalne pravne vire in njihovo vsebino (uradni list, poročevalec DZ, revija Pravniki, Pravna praksa...)

19.) Kakšen pomen ima objava zakona v UL? (kakšne učinke povzroča?)*

20.) Kako zapolnjujemo pravne praznine ?

Pravna praznina se zapolnjuje z individualnimi in konkretnimi akti. Velja torej le za konkreten primer. Če se bodo državni organi v drugih podobnih primerih zgledovali po njem, postane pravni akt precedens in dejanski pravni akt. Obstaja več načinov zapolnjevanja tradicionalnih pravnih praznin:

- a) posamična zakonska analogija (analogia legis): neposredno neurejeni primer ima iste bistvene sestavine, kot so izrecno predvidene za ustrezni zakonski dejanski stan s pravno posledico

- b) delna ali popolna analogija na širšem temelju (npr. iz menjalne pogodbe nastanejo za vsakega pogodbenika iste obveznosti in pravice, ki nastanejo iz prodajne pogodbe za prodajalca)
- c) nasprotno razlogovanje (*argumentum a contrario*): če sta neposredno urejeni in neurejeni primer v bistvenem različna (npr. če so moški, ki dosežejo določeno starost, dolžni služiti redni vojaški rok, sklepamo, da to ne vvelja za ženske)
- d) argument teleološke redukcije: uporabimo, kjer zakon le navidezno ureja določen dejanski stan in je potrebno, da jezikovni pomen predpisa naredimo tesnejši, ker se šele utesnjeni pomen ujema z namenom pravnega pravila. Navidezno urejanje je prekrita praznina, ki jo razrešimo tako, da dodamo izjemo od pravila – izjemni dejanski stan.

21.) *Kaj je pravnomočnost? Vrste pravnomočnosti!*

- a) formalna pravnomočnost (neizpodbojnost):** odločbe ni več možno izpodbijati z rednimi pravnimi sredstvi
- b) materialna pravnomočnost:** prizadeti državni organ in stranke so vezani na vsebino pravne odločbe
- c) objektivna pravnomočnost:** prepoved dvakratnega obravnavanja pravnomočno zadeve (*Ne bis in idem*)
- d) subjektivna pravnomočnost:** ni možno posegati v pridobljene pravice in pravne položaje ter stopnjevat obveznosti, ki so bile stranki v isti zadevi že naložene (upravni postopek)

22.) *Pojasni splošnost in abstraktnost pravnih aktov in njun pomen! Napiši akte v katerih se splošnost in abstraktnost pojavljata!*

23.) *Primerjaj formalne (oblikovne) značilnosti med zakonom in uredbo!*

24.) *Pojasni razliko med moralo in pravom!*

Morala je skupek vrednot, ki so del individualne družbene zavesti ter opredeljujejo, kaj je za človeka dobro in kaj slabo, kaj je humano in kaj nehumano. Na temelju teh vrednot izreka morala vrednostne sodbe, s katerimi ocenjuje človekovo ravnanje kot dobro ali slabo.

Medtem, ko obstaja enotno pravo, pa je morala socialno razpršena, kar pomeni, da obstaja več različnih in nasprotujočih si moral. Pravo je tudi načrtno oblikovano in racionalno na drugi strani pa je morala spontano ponotranjena in iracionalna ter emocionalna. V pravu so

pravice in dolžnosti subjektov vnaprej točno določene ali določljive, medtem ko je morala elastična. Pravo nastaja organizirano in je zapisano/formalizirano, medtem ko morala nastaja spontano in ni zapisana (razen etičnih kodeksov). Pravo je za razliko od morale, ki se bolj posveča niansam, veliko bolj togo. Pri morali, ki predvsem poudarja dolžnost posameznika, je glavni poudarek na človečnosti/humanosti, pri pravu, ki pa enači pravice in dolžnosti je ena izmed osrednjih vrednot ustvarjanje reda. Pravna sankcija je vedno vnaprej določena, pogoji za njen nastop morajo biti ugotovljeni v posebnem naprej predvidenem postopku. Moralna sankcija pa je težko predvidljiva in določljiva, njen nastop pa je spontan. Moralna sankcija je dvojna: - pekljenje vesti na osebni (notranji) ravni

- prezir, kritika, bojkot na družbeni (zunanji) ravni – odvzem za moralo relevantnih dobrin

25.) Splošna in abstraktna pravna pravila, kaj se z njimi zagotavlja in kje jih praviloma najdemo!

Splošno in abstraktno pravno pravilo se nanaša na nedoločeno število pravnih naslovljencev (splošnost) in določa, kako naj se vedejo in ravnajo, če se znajdejo v naprej predvidenih ustreznih dejanskih okoliščinah (abstraktnost). Splošnost se navezuje na pravne subjekte, ki jim je pravno pravilo namenjeno, naslovljenec ni individualiziran, temveč predstavljen z neko tipsko lastnostjo. Ni pomembna širina kroga, pomembno je, da v ta krog lahko pade vsak, ki ima lastnosti, kot jih zajema pravilo (npr. vsak, predsednik, državljan, otrok...). Omogoča, da so pravni subjekti znotraj iste skupine enako in nepristransko obravnavani (načelo pravne enakosti). Abstraktnost pa se navezuje na vnaprej zamišljeni in predvideni dejanski stan, t.i. zakonski dejanski stan. Pomembno je, da je takšna situacija tipska, torej, da se ne nanaša na konkreten primer ampak na vse primere z enakimi lastnostmi (npr. desno pravilo - ni urejeno za vsako križišče posebej, ampak velja v vseh križiščih). z abstraktnostjo dosežemo, da pravni naslovljenec že vnaprej ve, kako naj se v določeni situaciji vede in ravna, in da sočasno tudi od drugih lahko pričakuje, kakšne so njihove pravice in dolžnosti. Abstraktnost torej omogoča predvidljivost in s tem varovanje pravne varnosti! Omogoča predvidljivost vedenja in ravnanja (načelo pravne varnosti).

26.) Pojasni in naštej elemente pravne države!

- ustava - demokratičnost
- varstvo človekovih pravic

- pravna varnost
- delitev oblasti
- neodvisnost sodne veje oblasti
- podrejenost nižjih organov višjim
- podrejenost vseh pravnih subjektov zakonom

27.) *Naštej dve temeljni pravni praznini!*

28.) *Zakaj je pogodba posamični pravni akt?*

29.) *Pojasni kdo so lahko pravni subjekti!*

pravni subjekt je nosilec pravic in dolžnosti v pravnih razmerjih; to so:

- nosilci pravne posledice = tisti na katerega se nanaša pravno pravilo
 - tisti, ki pravna pravila ustvarjajo in uporabljajo
 - pravna subjektivizacija človeka omogoča, da lahko izvaja dejavnosti, ki jih drugače nebi mogel, ali pa bi jih izvajal drugače
 - **pravni subjekti so lahko fizične in pravne osebe, ki so pravno, poslovno (opravilno) in deliktno sposobni;**
 - fizična oseba; v modernem pravu so vse fizične osebe pravni subjekti
 - pravna sposobnost; abstraktno predvidena možnost, da je pravni subjekt nosilec pravice in dolžnosti. Torej vsak, ki izpolnjuje predpostavke za posamezne pravice in dolžnosti. Pomembna je enakost pred zakonom.
 - se začne ob rojstvu in traja do smrti - izjema je pravna fikcija; primer ko se zarodek že pojmuje kot pravno sposoben, zaradi dedovanja
 - poslovna sposobnost; sposobnost osebe, da sama z lastnimi dejanji in voljo pridobiva pravice in prevzema odgovornosti v pravnoposlovnih razmerjih (sklepanju pogodb...).
- Pogoji:
- psihofizična zrelost
 - polnoletnost - za polno poslovno sposobnost
 - mladoletnik, če se poroči ali postane roditelj in je potrebno, da je v celoti poslovno sposoben

- po 15. letu omejena poslovna sposobnost - do polnoletnosti ali psihofizične zrelosti so zastopniki starši
- deliktna sposobnost; odgovornost za pravne kršitve. Deliktno sposoben je tisti, ki je prišteven in je ravnal krivdno, oziroma, neprišteven, če je to po svoji krivdi (npr. se je prej namenoma napil)
 - kazenska odgovornost (ločimo naklep in malomarnosti): do 14 leta sploh ne, od 14-18 delno, nad 18 let polna odgovornost
 - civilna odgovornost (vključuje tudi objektivno odgovornost - npr. odgovornost staršev za dejanja otrok): do 7 leta sploh ne, od 7-14 izjemoma, nad 14 polna odgovornost
- o pravne osebe; pravno veljavne družbene tvorbe
 - pravne osebe so pravno sposobno omejene le na tiste dejavnosti, za katere so bile ustanovljene
 - pogoji da se združbi podeli status pravne osebe: osebna podlaga, pravno dopusten namen delovanja, ustrezen org. ustroj
 - možni načini razglasitve pravne osebe: javna razglasitev konstituiranja z ustreznim pravnim aktom; vpis v sodni ali drugi register; z zakonom ali drugim aktom zakonodajnega organa
 - vrste pravnih oseb: krajevna, teritorialni združenja (država, lokalne skupnosti); zavodi, gospodarska združenja, zadruga; ustanove.

30.) *Kaj je diskrecijska pravica*

diskrecijska pravica je pravica do prostega preudarka

- se uveljavlja v primeru ko norma pooblašča organ, da sam odloča o nekem primeru. V tem primeru trpi pravna država, ker problema ne ureja zakon, razen v primeru, ko zakon ni dovolj točen in potrebuje presojo.

31.) *Temeljne razlike med ustavo in zakonom*

pristojni subjekt

- postopek, oblika
- vacatio legis
- konkretnost : splošnost (ustava je bolj splošna, zakon bolj konkreten)
- hierarhija pravnih aktov (ustava je nad zakoni)

- kaj kateri ureja; zakon: pravice in dolžnosti; npr. uredba ne more dodajati nove pravice ali dolžnosti

32.) *Kaj je pravica, kaj upravičenje, svoboščina in dolžnostno upravičenje*

pravica je pravno zavarovana možnost vedenja, ravnanja, ki ima na drugi strani korelativno dolžnost.

- upravičenje je pravica do uporabe in razpolaganja
- svoboščina je pravica, ki ne terja dolžnosti. Omejena z svoboščinami drugih.
- dolžnostno upravičenje pomeni, da je ena oseba do določenega predmeta hkrati zavezana (dolžnost) in upravičena (pravica)

33.) *Kaj je absolutna in kaj relativna pravica?*

- absolutna pravica je tista, ki pomeni dolžnost vseh, da ne posegajo vanjo (lastnina...)
- relativna pravica pomeni razmerje, relacijo, odnos do nekoga, ki ga ta pravica zadeva. Npr. pogodbeno pravica - zadeva pogodbene partnerje

34.) *Zakaj je pravna država pomembna za varstvo človekovih pravic?*

pravna država pomeni vzpostavljen sklop pravnih institucij, instrumentov, ki zagotavljajo spoštovanje človekovih pravic. Ti so npr.:

- načelo delitve oblasti z vgrajenim sistemom zavor in ravnotežja
- načelo ustavnosti in zakonitosti; nalaga dosledno spoštovanje pravic
- kontrola ustavnosti in zakonitosti (s strani ustavnega sod.)
- neodvisnost sodstva
- institut ustavne pritožbe o kateri odloča ustavno sodišče ali drug pristojen org.
- vgrajenost različnih določb v pravne postopke (npr. audiatur et altera pars...)
- različne oblike pravne pomoči (npr. odvetništvo...)
- včasih posebni organi varstva č.p. (ombudsman...)
- sodna kontrola zakonitosti dela upravnih organov

35.) *Kaj je načelo pravne enakosti (enakosti pred zakonom)?*

- enakost pred zakonom pomeni, da so ljudje po svojih lastnostih razdeljeni v različne skupine, znotraj katerih so vsi enako obravnavani.

36.) *Pojasni kakšen je temeljni pogled tradicionalnih/religioznih pravnih sistemov na človekove pravice!*

- v okviru tradicionalne (Afriške) družbe posameznik nima posebnega pomena, kajti v ospredju je kolektiv-skupnost. Takšna kolektivistična naravnost običajnega afriškega prava praktično ne dopušča prostora pravicam, kajti v ospredju so dolžnosti posameznikov, ki so določene glede na njihov družbeni status. V tradicionalnih družbah človekove pravice spodbujajo vrednote, varuje pa jih nič, saj je v ospredju kolektiv in ne posameznik s svojimi pravicami.
- ideja človekovih pravic se je pojavila in razvila prav v Evropi, zato je krščanstvo bistveno tesneje povezano z razvojem te ideje, kot to velja za druge svetovne religije. V zadnjih desetletjih je to pripeljalo do izrecnega priznavanja človekovih pravic s strani katoliške cerkve. Krščanstvo v duhovnem smislu tolerira pravo in državo, zato po tej strani ni ovire, da bi krščanstvo ne priznavalo obstoja sodobne koncepcije človekovih pravic, VENDAR krščanstvo predvsem poudarja dolžnosti (odgovornosti), ki jih ima posameznik do sebe in do drugih, ne postulira pa človekovih pravic kot takšnih. Opozarja torej na vrednote, ne pa pravice, ker so nekatere človekove pravice preveč v nasprotju s krščansko filozofijo.

37.) *Kdaj je dopustna retroaktivna veljavnost splošnih pravnih aktov?*

- kadar je to v javni koristi
- kadar je novi zakon za storilca kaznivega dejanja (storjenega po starem) milejši
- če s tem ne posegamo v že pridobljene pravice
- kadar je bilo po starem zakonu dovoljeno dejanje prehudo v nasprotju z naravnim pravom - npr. genocid

38.) *Pojasnite pojem samozaščite in v tem okviru še posebej definirajte pojem silobran v skrajni sili !*

- samozaščita je oblika pravnega varstva, kjer nosilec pravnega varstva izjemoma ni državni organ
- silobran je tista obramba, ki je neizogibno potrebna, da storilec odvrne od sebe ali koga drugega istočasen protipraven napad
- skrajna sila je podana takrat ko stori storilec dejanje, ki ima vse zakonske znake kaznivega dejanja zato, da bi od sebe ali koga drugega odvrnil istočasno nezakrivljeno

nevarnost, ki je ni bilo mogoče odvrniti drugače, pri tem pa prizadejano zlo ni večje od zla, ki je grozilo

- samopomoč je dovoljena kot pravica vsakogar, da odvrne kršitev pravice, ko grozi neposredna nevarnost, če je takšna zaščita nujna in če način odvrčanja kršitve ustreza okoliščinam, v katerih nastaja nevarnost (npr. zasebna rubež)
 - samopomoč so tudi razsodišča, ki jih oblikujejo sami prizadeti pravni subjekti in jim zaupajo rešitev spora - to je t.i. arbitražni dogovor

39.) *Katere so temeljne dvodelbe prava?*

- notranje in mednarodno pravo
- materialno in formalno pravo
- javno in zasebno pravo

40.) *Pojasnite vrste sodnih odločb po vseh kriterijih!*

- v kazenskih postopkih
 - obsodilna sodba; spoznava, da je obtoženi kriv za storjeno kaznivo dejanje
 - oprostilna sodba; obtoženca se oprosti obtožbe
 - zavrnilna sodba; z njo se ugotovi, da se postopek ne more nadaljevati, ker je bila obtožba umaknjena, ker je bila v istem dejanju že izrečena pravnomočna odločitev, ali pa je bila podana druga procesna ovira (zastaranje, oprostitev...)
- v pravnih (civilnih) postopkih
 - zavrnilna sodba; če postek postopka pokaže, da tožbeni zahtevki ni utemeljen
 - dajatvena sodba; tožencu nalaga, da v korist tožnika nekaj da, stori, opusti,...
 - oblikovalna sodba; določeno pravno razmerje razveže, spremeni ali naredi
 - ugotovitvena sodba; ugotovi obstoj oz. neobstoj določene pravice ali pravnega razmerja, ali pa pristnost oz. nepristnost listine.
- v postopkih pred delovnimi in socialnimi sodišči
 - uporabljajo se pravila pravnega postopka, razen če Zakon določa drugače
- postopek v upravnih sporih (na upravnih sodiščih ali splošnem sod. v posebnem post.)
 - upravni spor je dopusten; če tožnik uveljavlja, da mu je prizadeta pravica z izdaje ali neizdaje pravnega akta
 - upravni spor ni dopusten; če tožnik ni vložil, ali je pritožbo vložil prepozno

41.) *Pojasnite razliko med pravno domnevo in pravno fikcijo!*

- pravna domneva je pravno dejstvo, ki velja na temelju drugih dejstev kot resnično, ne da bi ga bilo treba dokazati. (npr. razglasitev pogrešanca po 70 letih za mrtvega)
- pravna fikcija je pravno dejstvo, ki velja kot resnično, čeprav vemo, da ne obstaja (npr. razglasitev nedonošenčka za rojenega, v smislu dedovanja)

42.) *Kaj je pravna pomoč?*

- pomoč pravnika
- pomoč (prenos dolžnosti, nalog) med (pravnimi) organi

43.) *Časovna veljavnost individualnih pravnih aktov*

- začno veljati, ko postanejo pravnomočni (preteče vakacijski rok = pritožbeni rok)
- prenehajo veljati, ko poteče rok (npr. rok za lažjo telesno poškodbo je 3 mesece)

44.) *Pravno varstvo; opiši postopke skozi katere poteka državno varstvo!*

- upravni postopek; izvršba pravic in dolžnosti (npr. izdaja potnega lista,...)
 - oficialno načelo; npr. ko so izpolnjeni pogoji za nekaj, se to zgodi (npr. ko živiš v Slo. 5 let in govoriš slovensko, dobiš državljanstvo)
 - privatno načelo; pomeni, da mora posameznik sprožiti postopek
- kazenski postopek;
 - oficialno načelo; tožilec po uradni dolžnosti sproža postopek
 - privatno načelo; postopek sproži posameznik sam, ali v kombin. z tožilcem
 - načelo materialne resnice; strmenje k ugotovitvi dejanskega stanja, resnice - izključuje izvensodno poravnavo
 - oportunitetno načelo; npr. vzdržavnje toženja, če to ni smotrno (npr. za otroke)
 - preiskovalno načelo
 - načelo kontradiktornosti
- civilnopravni postopek; *le v tem na drugi strani ni država, ampak je prav tako oseba*
 - privatno načelo; tožbo mora sprožiti posameznik
 - načelo materialne resnice
 - načelo dispozitivnosti; posameznik lahko umakne tožbo, razen če je to v

nasprotju z nekaterimi normami (npr. o dodelitvi otroka ob razvezi)

- razpravno načelo; vsaka stranka predstavlja svoje argumente, sodnik lahko sodeljuje